

Η όλο και μεγαλύτερη επικράτηση των ψηφιακών λύσεων στην καθημερινή ζωή αναδεικνύει την ανάγκη για συστημική αλλαγή με βάση τον **ψηφιακό μετασχηματισμό** γενικά και, πιο συγκεκριμένα, τα συστήματα ενταξιακής εκπαίδευσης.

Ο Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ειδική Αγωγή και την Ενταξιακή Εκπαίδευση (ο Φορέας) υποστηρίζει ότι το απόλυτο όραμα για τα ενταξιακά εκπαιδευτικά συστήματα είναι να διασφαλιστεί ότι σε όλους του μαθητές, ανεξαρτήτως ηλικίας, παρέχονται ουσιαστικές, υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικές ευκαιρίες στην τοπική τους κοινότητα, μαζί με τους φίλους και τους συμμαθητές τους. Αυτό προϋποθέτει επίσης συστημική αλλαγή που θα λαμβάνει υπόψη όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι πρόσφατες εθνικές και διεθνείς κρίσεις στην Ευρώπη ανέδειξαν τις αδυναμίες των εκπαιδευτικών συστημάτων. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει επηρεάσει ιδιαίτερα τους μαθητές που βιώνουν το ψηφιακό χάσμα. Κατά τον μετασχηματισμό των ψηφιακών και εκπαιδευτικών χώρων, ο στόχος πρέπει να είναι η καλύτερη ανοικοδόμηση για τη δημιουργία βιώσιμων, ανθεκτικών συστημάτων.

Η παρούσα σύνοψη πολιτικής στοχεύει να παράσχει πληροφορίες και συστάσεις στους διαμορφωτές της πολιτικής προκειμένου να θεωρούν αλληλένδετες έννοιες τον μετασχηματισμό της ψηφιακής εκπαίδευσης και την ενταξιακή εκπαίδευση.

Εκθεση για την ψηφιακή ενταξιακή εκπαίδευση

Ο Φορέας συνεργάστηκε με το Institut für Technologie und Arbeit (Γερμανία) για την εκπόνηση της έκθεσης με τίτλο *Inclusive Digital Education* [Ψηφιακή ενταξιακή εκπαίδευση], η οποία εξετάζει την ανάγκη να θεωρηθούν αλληλένδετες έννοιες η ενταξιακή εκπαίδευση και ο ψηφιακός μετασχηματισμός. Αναλύει την έρευνα, την πολιτική, τις τάσεις της πρακτικής και τις απόψεις των εμπειρογνομόνων, δίνοντας μια επισκόπηση των εξελίξεων και επισημαίνοντας ζητήματα που αφορούν την ψηφιακή ενταξιακή εκπαίδευση τα οποία χρειάζεται να αντιμετωπιστούν.

Το όραμα της **ενταξιακής (και) ψηφιακής εκπαίδευσης**:

- περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος – από το ατομικό (μαθητές και δάσκαλοι) έως το οργανωσιακό (σχολεία), το περιφερειακό ή το εθνικό επίπεδο·
- θεωρεί την ένταξη, τον αποκλεισμό, την ψηφιοποίηση και το ψηφιακό χάσμα ως αλληλένδετα, αλληλεξαρτώμενα διατομεακά ζητήματα·
- εδράζεται στις δομές του εκπαιδευτικού συστήματος για την προώθηση ανθεκτικών εκπαιδευτικών συστημάτων που προσφέρουν δίκαιες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές·
- βασίζεται στον **ψηφιακό μετασχηματισμό** που αφορά πολλά περισσότερα από την απλή εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση.

Η παρούσα σύνοψη πολιτικής παρουσιάζει ορισμένα από τα βασικά ευρήματα της έκθεσης και τη σημασία τους για την πολιτική σχετικά με την ένταξη και τον ψηφιακό μετασχηματισμό με σκοπό τη δημιουργία πιο ανθεκτικών εκπαιδευτικών συστημάτων.

Βασικά μηνύματα για την πολιτική για την ενταξιακή και την ψηφιακή εκπαίδευση

Τα βασικά μηνύματα αφορούν τέσσερις αλληλένδετους και αλληλοσυνδεόμενους τομείς πολιτικής και τους ρόλους τους στον ψηφιακό μετασχηματισμό της ενταξιακής εκπαίδευσης:

- ❖ Τεχνολογία
- ❖ Μαθητές και εκπαιδευτικοί
- ❖ Εκπαιδευτικά ιδρύματα
- ❖ Περιφερειακή και εθνική διακυβέρνηση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τεχνολογία

Μια προσέγγιση σχεδίασης με επίκεντρο τον χρήστη που βασίζεται στον καθολικό σχεδιασμό μπορεί να αποφύγει μειονεκτήματα όπως η έλλειψη ευχρηστίας, το υψηλό κόστος ή η έλλειψη υποστήριξης σε επίπεδο τεχνολογίας πληροφοριών (ΤΠ). Η υποστηρικτική τεχνολογία χρησιμοποιείται μόνο όταν η καθολικά σχεδιασμένη τεχνολογία δεν επαρκεί για να καλύψει όλες τις ανάγκες των χρηστών.

Τεχνολογίες όπως η τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ), η εικονική και η επαυξημένη πραγματικότητα ενδέχεται να επηρεάσουν σημαντικά την ψηφιακή ενταξιακή εκπαίδευση στο μέλλον. Είναι επομένως σημαντική η διενέργεια έρευνας σχετικά με τη χρήση, την αποτελεσματικότητα, την προσβασιμότητα, τα οφέλη και τους κινδύνους τους. Οι ευκαιρίες εξατομίκευσης και προσαρμογής της τεχνολογίας ΤΝ μπορεί να είναι βασικές για την επίτευξη του καθολικού σχεδιασμού και της χρήσης των εκπαιδευτικών εργαλείων.

Ο καθολικός σχεδιασμός για τη μάθηση είναι μια συνολική στρατηγική για την πρόληψη του αποκλεισμού στην ψηφιακή εκπαίδευση.

Οι διεπιστημονικές ομάδες ή/και οι ερευνητικές ομάδες πρέπει, ωστόσο, να αναπτύξουν τις απαραίτητες υποδομές και καινοτόμες τεχνολογίες για την ψηφιακή ενταξιακή μάθηση. Οι ομάδες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκπαιδευτικούς, ειδικούς σε θέματα πληροφορικής και μαθητές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι ευάλωτοι στον αποκλεισμό.

Η χάραξη πολιτικής και η πρακτική πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις ηθικές συνέπειες της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης και άλλων νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα σε ενταξιακά πλαίσια. Η πολιτική πρέπει να διασφαλίζει την ηθική χρήση των νέων τεχνολογιών και να προστατεύει όλους τους μαθητές από το ψηφιακό χάσμα.

Μαθητές και εκπαιδευτικοί

Οι κίνδυνοι αποκλεισμού στην ψηφιακή εκπαίδευση μπορεί να συσχετίζονται με φαινόμενα σχετικά με τη μάθηση τα οποία συνδέονται στενά με τους μηχανισμούς των (κοινωνικών) συστημάτων.

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, τόσο η πολιτική όσο και η πρακτική πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ακόλουθες κεντρικές πτυχές για τους μαθητές:

- ❖ Ευαισθητοποίηση σχετικά με τον κίνδυνο που διατρέχουν οι μαθητές να βιώσουν ψηφιακό αποκλεισμό από το εκπαιδευτικό σύστημα σε ψηφιακά πλαίσια, γενικά, και συγκεκριμένα ποιες ατομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες (π.χ. ψηφιακές ικανότητες, κοινωνικές ανισότητες) επηρεάζουν τον βαθμό ένταξης των μαθητών στην εκπαίδευση και την πρόσβασή τους στην ψηφιακή εκπαίδευση.
- ❖ Αντιμετώπιση της πρόσβασης των μεμονωμένων μαθητών στην ψηφιακή εκπαίδευση και των ευκαιριών κοινωνικής συμμετοχής τους σε αυτήν, καθώς και διασφάλιση της συμβολής τους στην ανάπτυξη ψηφιακών λύσεων για τη δική τους μάθηση. Η «κρυφή» γνώση των μαθητών, των οικογενειών και των συνομηλίκων για την υποστήριξη της δικής τους μάθησης θα πρέπει να αξιοποιηθεί προκειμένου να αναπτυχθούν και να δοκιμαστούν νέες τεχνολογίες.

Κατά τον σχεδιασμό ψηφιακών ενταξιακών εκπαιδευτικών πλαισίων, δεν πρέπει να δίδεται έμφαση στις ατομικές ανάγκες των μαθητών, αλλά στον συνδυασμό των πληροφοριών που θα αντληθούν από διάφορα άτομα ή ομάδες που είναι ευάλωτες στον αποκλεισμό. Αυτό εξασφαλίζει μια ολιστική προοπτική για την ένταξη και επιτρέπει την παροχή ψηφιακής εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας σε όλους τους μαθητές.

Οι εκπαιδευτικοί εξακολουθούν να στερούνται ψηφιακών ικανοτήτων. Η αρχική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη πρέπει να λαμβάνουν συνεχώς υπόψη αυτό το ζήτημα. Η ικανότητα χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών, της εκπαίδευσης με τη χρήση μέσων και της υποστηρικτικής τεχνολογίας είναι σημαντική, όπως και η δυνατότητα επιλογής ψηφιακού μαθησιακού περιεχομένου και σχεδιασμού ενταξιακών μαθησιακών περιβαλλόντων που καλύπτουν τις προτιμήσεις, τις ικανότητες ή τις δεξιότητες των μεμονωμένων μαθητών.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να λαμβάνουν ηθικές αποφάσεις και να αξιολογούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κατά την εφαρμογή ψηφιακών εργαλείων στη διδασκαλία τους, για παράδειγμα, όσον αφορά την προστασία των δεδομένων και τις πρακτικές απαιτήσεις των νέων τεχνολογιών. Δεν υπάρχουν δεοντολογικές κατευθυντήριες γραμμές που μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την ψηφιακή ενταξιακή διδασκαλία.

Η παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, η παιδεία στα δεδομένα και η λήψη αποφάσεων βάσει δεδομένων είναι ζωτικής σημασίας για την ψηφιακή ενταξιακή διδασκαλία. Ωστόσο, η ψηφιοποίηση και η ένταξη θεωρούνται ξεχωριστά θέματα στα επίπεδα της προσχολικής εκπαίδευσης, γεγονός που προκαλεί δυσκολίες.

Εκπαιδευτικά ιδρύματα

Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται υποστήριξη σε επίπεδο οργανισμών (δηλαδή από τα σχολεία) για να λάβουν την απαραίτητη γνώση και καθοδήγηση. Η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων – των εκπαιδευτικών, των σχολικών ηγετών, του βοηθητικού προσωπικού, της ευρύτερης κοινότητας, των εκπαιδευτικών επιτροπών, των διαμορφωτών της πολιτικής, των οικογενειών – είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση των δομών και των ψηφιακών λύσεων που απαιτούνται για την υποστήριξη κάθε μαθητή. Υπάρχουν επίσημες μέθοδοι συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων, όμως οι εμπλεκόμενοι φορείς επικοινωνούν όλο και περισσότερο μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Απαιτείται αξιολόγηση των δυσκολιών, των ευκαιριών και της αποτελεσματικότητας.

Οι πρόσφατες κρίσεις έχουν αναδείξει το ζήτημα της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών οργανισμών. Η διασφάλιση της ανθεκτικότητας είναι ένα οριζόντιο εγχείρημα που εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος. Η πολιτική μπορεί να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες πλαισίωσης και προστατευτικούς παράγοντες που κάνουν τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς πιο ανθεκτικούς.

Σχετικά με την ψηφιοποίηση, η πανδημία COVID-19 έδειξε ότι η ψηφιακή και η ενταξιακή εκπαίδευση προωθούν την αύξηση της ανθεκτικότητας του συστήματος. Οι οργανισμοί που είχαν προετοιμαστεί για την ψηφιακή ενταξιακή εκπαίδευση πριν από το COVID-19 φάνηκε να τα πηγαίνουν καλύτερα στην κρίση.

Το μέλλον θα δείξει κατά πόσον τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη γενική ανθεκτικότητα σε κρίσεις, ανεξάρτητα από τη νόσο COVID-19.

Περιφερειακή και εθνική διακυβέρνηση του εκπαιδευτικού συστήματος

Η πανδημία COVID-19 έχει εντείνει τις εκπαιδευτικές ανισότητες επιβάλλοντας την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά παρέχει επίσης μια μοναδική ευκαιρία μεταρρύθμισης της εκπαίδευσης. Μια τέτοια ευκαιρία είναι η καλύτερη σύνδεση των σχολείων, των γονέων και των κοινοτήτων και η βελτίωση της ψηφιακής ενταξιακής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές.

Σε όλες τις χώρες, οι αποφάσεις πολιτικής για τα εκπαιδευτικά συστήματα λαμβάνονται σε διαφορετικά επίπεδα, όπως σε περιφερειακό ή εθνικό.

Ανεξάρτητα από το επίπεδο διακυβέρνησης των εκπαιδευτικών συστημάτων, υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες ψηφιοποίησης των δραστηριοτήτων παρακολούθησης της ενταξιακής εκπαίδευσης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι ψηφιακές τεχνολογίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν πιο αποτελεσματικά στη συλλογή και τη συγκέντρωση σχετικών δεδομένων για την ενταξιακή εκπαίδευση και να τα καταστήσουν άμεσα διαθέσιμα στους διαμορφωτές της πολιτικής. Επιπλέον, η διάθεση δεδομένων σε διαφορετικά επίπεδα του συστήματος μπορεί να προωθήσει τον αυτοστοχασμό και τη λήψη αποφάσεων βάσει στοιχείων, από την τάξη μέχρι το σχολείο, την περιφέρεια και τη χώρα.

Συμπέρασμα

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο τομέας της εκπαίδευσης συχνά δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της τεχνολογίας και στη συζήτηση των ηθικών επιπτώσεων της χρήσης των ψηφιακών μέσων και τεχνολογιών για την προληπτική αντιμετώπιση των απαιτήσεων της ενταξιακής εκπαίδευσης. Ομοίως, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η ενταξιακή εκπαίδευση θεωρούνται ως επί το πλείστον ξεχωριστά ζητήματα.

Ωστόσο, τόσο ο ψηφιακός μετασχηματισμός όσο και η ενταξιακή εκπαίδευση αποτελούν μετασχηματισμούς του συστήματος. Θεωρώντας τα ως αλληλένδετα, αλληλεξαρτώμενα οριζόντια ζητήματα και εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων από όλα τα επίπεδα του συστήματος στις μελλοντικές εξελίξεις δημιουργούνται ευκαιρίες για πιο ανθεκτικά εκπαιδευτικά συστήματα που είναι προσβάσιμα σε όλους.

